

lódhet. A látványt azonban kivétel nélkül mindenki élvezheti, ami a csodálatos díszletet tervező Csík György és a mozgást komponáló Lavró Gyenes Ildikó érdeme. Belegondolni is rossz, nélkülük mi lenne ebből a konfúzus, álmodern szövegből készült előadás.

VEREBES ERNŐ: TEREMTŐHADJÁRAT
ÚJVIDÉKI SZÍNHÁZ

Rendező: LÁSZLÓ Sándor

Színészek: HUSZTA Dániel f. h.,/ KŐRÖSI István, BALÁZS Áron, KOVÁCS NEMES Andor, JASKOV Melinda, GIRICZ Attila, JANKOVICS Andrea, FARAGÓ Edit, ELOR Emina f. h., FERENC Ágota f. h., FERENC Judit m. v., FIGURA Terézia, MOLNÁR Róbert f. h., NÉMET Attila, PONGÓ Gábor f. h.

Díszlet: CSÍK György m. v.; jelmez: JANOVICS Erika m. v.; zene: VEREBES Ernő; koreográfia: LAVRÓ GYENES Ildikó; dramaturg: GÓLI Kornélia.

tárlat tárlat tárlat tárlat tárlat tárlat tárlat tárlat tárlat tárlat tárlat tárlat tárlat

Náray László

Ördögszövő

Két művész és barát: Farkas Béla és Baranyi Károly.
Városi Múzeum, Szabadka; Art Gallery, Topolya

Egy új megközelítés szerint létrehozott, két művész azonos születési évét, barátságát, az azonos társadalmi körülményeket alapul vevő, a festő Farkas Bélát és a szobrász Baranyi Károlyt bemutató *Két művész és barát* című tárlat, Ninkov Kovačev Olga elképzelései alapján. Az ötlet első pillanatra bizarrnak, másodikra erőltetettnek tűnik. Némi fenntartással fogadtam a tárlatot, nem sok jóra számítottam a kiállítás kapcsán, tudván hogy két, művészetében, gondolatvilágában egymástól távol alkotó, eltérő felfogással és anyaggal dolgozó művész közös tárlata általában nem szokott sikerülni. A művek ilyenkor többnyire ütik egymást, a látvány gyakran siralmasan szedett-vedett, kényszeredett. A helyzet azonban ezúttal más.

Baranyi Károly: Farkas Béla

Van egy ügyességi játék, a gyerekek világszerte sokat játszzák. Ördögszövő a neve. A lényege, hogy a két végénél összekötött fonalat az egyik játékos ujjai használatával ügyesen a kéz fejére veszi, és megfeszíti. Így kialakul egy minta. A másik ezt egyetlen mozdulattal le tudja venni, majd egy újabb mozdulattal új, bonyolultabb formát hoz létre. Miközben a formák mindig egymásra épülnek, a fonálnak mindig egyetlen mozdulattal szétoldhatónak kellett maradnia. Ha csomó keletkezett, az a játékos ügyetlenségét jelentette, és vége szakadt a játéknak. Engem erre az ördögszövőre emlékeztet a kiállítás.

Egyfelől ott van Farkas Béla, a szenzibilis, már-már túlérzékeny, lélekben labilis, magába forduló, a világot magához csak megszűrve engedő, csupa ideg művész, szemben vele (vagy talán mellette?) ott van Baranyi, ez a nyitott, az el nem kopott energiákat felhasználó, a világ felé kitérülő alkotó. Egy lírai és egy kirobbanó alkat. Farkas az életet közelítette a művészethez, Baranyi ennek ellenkezőjét tette, a művészetet közelítette az élethez. S mint a fentebb említett játékban, erre a két, egymástól olyanira eltérő opusra hurkolta rá a maga varázsfonalát Ninkov Kovačev Olga. S a játék varázslatosra sikeredett. Az összefüggések mind bonyolultabbak lettek, de a vezérfonál mindig csomómentes tudott maradni.

Már a realizmus megjelenése idején sem számított újdonságnak a magánélet nyílt vagy rejtett bevonása a műalkotásba, gondoljunk csak Schelling „élet mint műalkotás” gondolatára, az életrajzi vonatkozások megfejtése pedig mindig is a művészettörténeti kutatás szerves részét képezte. A művészet és az élet összefüggéseinek, egymásba olvasztásának kérdése a huszadik században vált a művészek gondolkodásának sarkalatos pontjává, hogy aztán a múlt század utolsó negyedében, épp akkor, amikor már szinte mindenki feladta a szimbiózis gondolatát, a művészeti irodalomban is feltűnjön a határokat átrajzoló „életművészet” fogalma, a művekre alkalmazva pedig az „élet-mű” szó. Ez a kifejezés természetesen nem elsősorban egy-egy alkotásra vonatkozik, hanem akár az egész életműre vagy annak egy szakaszára, amelyet a (magán)élet esztétizálása és ennek nyilvánosság előtt történő bemutatása jellemez. Egy errefelé csöppet sem szokványos megoldással, nevezetesen két művész életműve egy-egy szakaszának párhuzamos, vagy egybefonódó (ki-ki döntse el maga) mozzanatainak bemutatására tesz kísérletet a jelen tárlat rendezője is.

Ninkov Kovačev Olgának jó szeme volt, és megérezte azt, amit a gyanakvó tárlatlátogató a kiállítás megtekintéséig nem is sejtett, nevezetesen hogy a két művész alkotásai kedvelik egymás társaságát, lehet szeretni azo-

kat együtt és külön-külön is. Ennek oka egyrészt az, hogy – éppen karakteres különbözőségük miatt – mintegy kiegészítik egymást. Farkas lázasan kavargó, mégis rendkívül szigorúan komponált képei és Baranyi már-már jelzésszerűre leredukált formái egymás mellett kedvesek a szemnek. A másik ok, hogy – a nyilvánvaló különbözőségek ellenére – egy dologban nagyon is hasonlít Farkas és Baranyi: rendkívül precízek, igényesek a megvalósításmód tekintetében. Egyikük sem tűrte meg munkái között a vacakot.

A tárlat lényegét ugyanakkor mégsem a művek együttes hatása adja. Az csak a foglalat, ami – a rendező meglehetősen merész elgondolásának eredményeként – lehetőséget teremt a közös bemutatkozásra. Az igazán fontosak a kiállított művek. Az igazán fontosak Farkas Béla és Baranyi Károly.

Kezdjük Farkas Bélával. Farkas képei egyfelől árulkodnak alkotójuk fel-fokozott érzelmeiről, hangulatairól, olykor kábítószeres látomásairól, a lélek legrejtettebb bugyraiban tett gyötrő utazásairól, másfelől ezek a képek valami varázslatos nyugalmat árasztanak, a nyugodtan lélegző szüzi rendet érzékeltetik, a természet féltve őrzött magánéletét, a képeken megjelenő emberi alakok ellenére is végtelen távolságban az emberi izgágaság felesleges mozgásaitól. Mintha minden, amit a festő látott, érzett, átélt, amit idegeibe feljegyzett, csak arra lett volna jó, hogy minden, a mezők, földek, égboltok, fák és emberi alakok átszellemített formájában valami megingathatatlanul véglegessé: örök képpé álljon össze. Farkas mintha minden ecsetvonását az örökkévalóság jegyében gyakorolta volna, de hiszen így is volt, számára a festés az élet és az egyetlen menedék volt. Az érzékenység és érzelmesség amúgy alapvető jellemzője Farkas Béla munkáinak, ám ez sohasem párosul érzélgősséggel vagy csapongással. Lágý, hajló formái pontosan kidolgozottak. Sajátos módon egyszerre esendők és precízek. Nem véletlen, hogy békésen megférnek Baranyi Károly alkotásai mellett, akinél a pontosság alapkövetelmény. Sőt: szinte rigolya. De Baranyi Károly rigolyája nagyon is rokonszenves, és művészi szempontból megalapozott.

Amit csinál, az a fajta, a minimális kifejezőeszközökre épülő művészet, mely lehetővé teszi, hogy a világot, a jelenségeket finom különbségtevésnek vessük alá, és ezáltal izgalmas, egyébként nehezen végrehajtható felfedezéseket tegyünk. Ahhoz azonban, hogy ez hiteles lehessen, biztos kéz és jó szem kell. Baranyi Károlynak pedig jó szeme volt.

Baranyi mindig kísérletezett a formákkal, azok egymáshoz való viszonyával, a formák és kontúrok kapcsolatával, illetve a formák térbeli elhelyezkedésével. Esetében azonban gyakran a formai kapcsolatok emberek közötti kapcsolatokkal fonódtak össze. Művei közvetlen emberi tartalmakkal töltődtek meg. A valós élet iránti érdeklődését a formák térbeli komponálásának dinamikus érzésével ötvözte. Jelentősége abban van, hogy egy konstruktivista alapú tudás realista alkalmazásával új térfelfogást valósított meg.

Az alapvető jelentésre redukált, minden sallangtól megfosztott, eszszenciává sűrített alkotásai tulajdonképpen az adott gondolatmenet, vagy - ha úgy tetszik - egy meditatív folyamat gondolati alapokon nyugvó, ám szavakkal leírhatatlan módon megfogalmazott állomásai. Ezek a munkák - bármennyire precízek, szerkesztettek is - szintén nem mentesek az érzékenységűtől, ám ez inkább az értelem érzékenysége, ami - ha más tőről is fakad - egyáltalán nem idegen Farkas Béla kevésbé racionális, ám elbűvölő érzelmességétől. Jól megfér egymás mellett ezen a tárlaton a szigorú forma és a lágyan vibráló felület.

Az egy generációt képviselő két művész igen eltérő utakat járt be. Farkas Béla a figurák magányosságára és kapcsolódásaira épített képei azonban végül is kiválóan kiegészítik Baranyi egyfajta atavisztikus, ősi formakulturát felelevenítő plasztikáit.

A *Két művész és barát* feladta a leckét az eljövendő kiállítások rendezőinek. Nyilvánvalóvá tette, hogy szükség van ilyen „ördögszövő” kiállításokra, hiszen már ismert és elhelyezett életművekhez szolgál új adalékkal, kölcsönöz nekik újabb árnyalatokat. Amennyiben Ninkov Kovačev Olga hamis úton haladt volna, aligha sikerült volna a párhuzamosan futó két életmű egyes vonatkozásainak ilyen felfokozott érzékeltetése. Elmélyedés, magas fokú szakmai elhivatottság és jó szem kell egy ilyen kiállításához. Ninkov Kovačev Olgánál egyik sem hiányzik.

